

УДК 141.7:316.6:159.9
DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.2.11>

Висоцька Ольга Євгенівна
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії
Дніпровської академії неперервної освіти
вул. Володимира Антоновича, 70, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0002-1265-7582

ФЕНОМЕН МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ

***Актуальність дослідження.** Починаючи з 2022 року війна в Україні поставила суспільство перед викликом не лише збереження державності, а й цілісності людського духу. У центрі цієї боротьби – феномен ментального здоров'я, що у новітніх умовах вимагає переосмислення у філософському вимірі. Ментальне здоров'я сьогодні постає в координатах національного спротиву – не тільки як індивідуальна психічна норма, але як система морального, культурного та екзистенційного опору.*

***Мета статті** – розкрити сутність та основні характеристики феномену ментального здоров'я в контексті національного спротиву, зокрема, в умовах війни та екзистенційної загрози державності.*

***Методи дослідження, які використані в статті:** міждисциплінарного синтезу, концептуалізації та компаративного аналізу понять «ментальне здоров'я», «спротив» в контексті переосмислення досвіду війни. При описі досліджуваних явищ автор спирався на ідеї гуманістичної філософії та психології, філософії екзистенціалізму та феноменології, що дозволило сформувати цілісне розуміння ментального здоров'я як життєвої сили витривалості та екзистенційного самоствердження. На основі феноменологічного підходу розглянуто ментальне здоров'я крізь призму пошуку сенсу та моральної відповідальності, індивідуального та колективного існування у світі під час війни.*

***Результати дослідження.** Визначено ментальне здоров'я як складник колективного досвіду, екзистенційного виживання та ідентичності. Обґрунтовано необхідність розглядати ментальне здоров'я не лише як психологічну або медичну характеристику, а як філософську категорію, що має онтологічний, екзистенціальний, етичний та соціальний виміри. Пропонується концептуалізація ментального здоров'я як здатності до смислотворення, морального вибору та життєвої присутності у світі. Запропоновано інтерпретацію ментального здоров'я як ключового елемента стійкості громадянського суспільства в умовах повномасштабної війни. Особлива увага приділяється концепції національного спротиву як морально-екзистенційного явища. Аналізуються зв'язки між ментальним здоров'ям, колективною пам'яттю, національною ідентичністю та здатністю до опору. Пропонується філософська інтерпретація психічної стійкості як форми практичного буття у кризовій дійсності. Автор доводить, що психічна стійкість – це не лише психологічна здатність до адаптації, а й внутрішня моральна сила бути присутнім у кризі, творити смисл і брати відповідальність.*

***Ключові слова:** здоров'я, ментальне здоров'я, цілісність, філософія спротиву, сенс життя, цінності, ідентичність, психічна стійкість.*

Вступ. Повномасштабне вторгнення росії в Україну у 2022 році спричинило безпрецедентну гуманітарну, соціальну та екзистенційну кризу. Питання ментального здоров'я набуло надзвичайної актуальності, виходячи далеко за межі медичної чи психологічної практики. Мільйони українців стали свідками та учасниками жахів війни: втрати близьких, зруйнованих домівок, вимушеного переселення, життя під постійною загрозою. Однак попри масштабні страждання, українське суспільство демонструє унікальний рівень ментальної витривалості, солідарності та готовності до опору. Це явище потребує осмислення з позицій філософії: що таке ментальне здоров'я в умовах війни? Яку роль відіграє національний спротив у збереженні цілісності та єдності українців та українського суспільства? Як пов'язані індивідуальна психіка та колективна ідентичність?

У 2022 році Україна затвердила дорожню карту з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки населення під час та після війни [11]. Цей документ, підтриманий ВООЗ, визначає пріоритетні дії та принципи у сфері ментального здоров'я та психосоціальної підтримки в різних секторах, включаючи охорону здоров'я, соціальну роботу та освіту. Дорожня карта також включає ресурси та перелік науково обґрунтованих втручань і послуг, адаптованих до контексту України. Одночасно ментальне здоров'я в умовах національного спротиву є не лише медичним, але й філософським, соціальним та культурним феноменом. Це вказує на необхідність між-дисциплінарного підходу до розуміння та підтримки ментального здоров'я, що включає в тому числі філософську рефлексію цього феномену.

Мета та завдання. Мета статті – розкрити сутність та основні характеристики феномену ментального здоров'я в контексті національного спротиву, зокрема, в умовах війни та екзистенційної загрози державності.

Відповідно до основної мети, в роботі ставляться і вирішуються такі завдання:

- концептуалізувати ментальне здоров'я не лише як психологічний або медичний термін, а як філософську категорію, що охоплює онтологічний, екзистенційний, етичний та соціальний виміри;
- дослідити взаємозв'язки між ментальним здоров'ям, колективною пам'яттю, національною ідентичністю та здатністю до опору;
- розкрити зміст ментального здоров'я як ключового компонента соціальної стійкості та моральної сили під час тотальної війни;
- проаналізувати національний спротив як екзистенційно-етичне явище, його роль у збереженні цілісності та єдності українського народу.

Методологічні та теоретичні основи дослідження складають ідеї гуманістичної філософії та психології (В. Франкл, А. Маслоу, К. Роджерс), філософії екзистенціалізму (С. К'єркегор, А. Камю, К. Ясперс) та феноменології (М. Мерло-Понті, П. Рікер, М. Гайдеггер), що завдяки їх міждисциплінарному синтезу дозволило здійснити концептуальний аналіз понять «ментальне здоров'я», «національний спротив» як екзистенціальних та етичних феноменів, а також сформувати цілісне розуміння ментального здоров'я в контексті національного спротиву як життєвої сили витривалості та самоствердження. На основі феноменологічного підходу розглянуто ментальне здоров'я крізь призму пошуку сенсу та моральної відповідальності, індивідуального та колективного існування у світі під час війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В контексті досліджуваної теми важливим є розгляд соціально-філософського аспекту ментального здоров'я в умовах повномасштабної війни, а також сучасних наукових розвідок питання національного спротиву українців. Л. Калашниковою, Ю. Руденко, С. Руденко ментальне здоров'я описується як «баланс між емоційним, психологічним, соціальним і духовним благополуччям особистості та стан гармонії людини з навколишнім світом та із собою» [5, с. 74]. І. Утюж та Н. Спицею доведено, що «збереження ментального здоров'я – одне з першочергових завдань збереження української нації» [16, с. 141]. І. Скловський, В. Аксьонова, О. Урсол визначають дух свободи основою відтворення національної гідності українців [13, с. 42]. Н. Кривда аналізує філософію війни в українській культурі, підкреслюючи трансформацію її сприйняття від історичних до сучасних реалій, наголошуючи на важливості горизонтальних зв'язків в українському суспільстві, що робить його більш гнучким за рахунок децентралізованості та мережовості [8, с. 126].

Постійне намагання зруйнувати українську ідентичність з боку зовнішнього впливу різних імперій та політичних сил протягом багатьох століть призвело до формування суспільства, якому притаманне прагнення до опору будь-яким формам тиску та волелюбності. В. Смолій та О. Ясь розглядають сучасну російсько-українську війну у світлі подолання постколоніалізму як екзистенційну боротьбу [14, с. 13]. О. Данильян, О. Дзьобань [4], І. Толстов та Я. Москвін [15] зосереджуються на етичних аспектах війни, її критичному сприйнятті, питаннях збереження цілісності особистості в умовах збройних конфліктів. С. Яремчук, В. Дияк та К. Тушко акцентують увагу на суттєвих змінах національної свідомості та колективної пам'яті під час

російської агресії [18]. П. Горінов та Р. Драпушко визначили такі головні маркери єднання українського суспільства в умовах повномасштабної війни як «спротив ворогу, взаємодопомога, волонтерство, жертвовність» [3, с. 6]. С. Пирожков та Н. Хамітов розкрили особливості української («києво-руської») ідентичності у домінуванні цінностей свободи та самореалізації. За думкою дослідників, «києво-руська ідентичність консолідує українську політичну націю, сприяючи національній стійкості заради розвитку суб'єктності країни» [9, с. 40]. В. Аксьоновою визначено ключові філософеми української національної ідеї, окреслено важливість етносоціальної саморегуляції українського суспільства [1]. Узагальнюючи вказані доробки зазначимо про необхідність комплексного дослідження феномену ментального здоров'я в контексті національного спротиву з позиції переосмислення його як важливого інструменту подолання викликів існуванню української державності в умовах повномасштабної війни.

Результати дослідження. Упродовж останніх десятиліть феномен ментального здоров'я дедалі частіше розглядається не лише в рамках психології чи медицини, а й у площині філософії. Особливої актуальності ця тема набуває в умовах війни, коли не лише фізичне, а й психічне виживання нації стає питанням національної безпеки та самозбереження. У традиційному дискурсі ментальне здоров'я трактується як психічна рівновага, здатність до самоусвідомлення, адаптації та конструктивного мислення. При цьому ментальне здоров'я асоціюється з функціональністю психіки, відсутністю розладів, когнітивною адекватністю. Такий підхід, хоч і корисний для медичної діагностики, не враховує культурні, соціальні, моральні аспекти людського буття. В умовах війни подібне визначення виявляється недостатнім. Війна ставить людину в ситуацію граничної напруги, де звичні механізми психічної компенсації не працюють. Тому необхідно ментальне здоров'я розглядати у більш широкому контексті – як ціннісно-екзистенційний феномен.

Філософське обґрунтування сутності ментального здоров'я можна виявити вже в античній філософії. Так, Платон у «Державі» писав про гармонію частин душі як передумову справедливості й чесноти та як стан моральної та розумової впорядкованості, тим самим підкреслюючи важливість душевного аспекту здоров'я [10, с. 65]. Арістотель пов'язував добробут із здійсненням потенціалу розумної душі [2, с. 117]. Ці філософські погляди передбачали усвідомлення єдності між внутрішнім станом особи та її моральною позицією. Тим самим ментальне здоров'я асоціювалося зі спокоєм розуму, внутрішньою рівновагою, досягнутою шляхом підкорення пристрастей розуму.

Можна побачити прямий зв'язок стійкості, спротиву та ментального здоров'я як психічної цілісності, що допомагає протидіяти тривожності, зневіри, страху. У роботах таких представників екзистенціалізму як С. К'єркегор, М. Гайдеггер, А. Камю, К. Ясперс постулюється уявлення про те, що існування людини – це постійне перебування перед вибором, у тривозі, в межовій ситуації, на порозі абсурду або смерті. Зокрема, С. К'єркегор назвав тривогу «запамороченням свободи» [7, с. 28], показавши її обмежувальну природу. Людина, усвідомлюючи свою відповідальність, відчуває тривогу, але саме це відкриває їй шлях до справжньої віри і сили духу. У цьому сенсі стійкість – це не уникання тривоги, а мужнє перебування в ній. М. Гайдеггер говорив про людину як *Dasein* – «буття-тут» («ось-буття»), яке усвідомлює свою смертність і в цьому усвідомленні отримує можливість автентичного існування [6, с. 104]. Отже, психічна стійкість як основа ментального здоров'я – це не відсутність страху, а його означення як частини екзистенції. Людина, що усвідомлює крихкість життя, не відходить від дійсності, а навпаки – знаходить волю жити істинно. Тому слід розуміти ментальне здоров'я не як відсутність психічної напруги, а як здатність її осмислити, витримати, інтегрувати у власну життєву історію.

Людина не народжується цілісною, а творить себе в ситуаціях кризи. Саме тому філософія здатна пояснити глибину ментального досвіду через концепт спротиву. Під час війни, коли смерть, втрата, жах і руйнування стають частиною повсякденного життя, ментальне здоров'я дозволяє вистояти в умовах невизначеності, зберігаючи внутрішній світ. Тому його можна описати як здатність не втратити «Я» перед обличчям абсурду, зла чи небуття. Ментальне здоров'я не зводиться до психологічного комфорту, а означає активне буття, насичене сенсом, боротьбою і гідністю.

Важливі інтенції щодо спротиву та ментального здоров'я знаходимо у представників гуманістичної психології та філософії (В. Франкл, А. Маслоу, К. Роджерс), які пропонують розуміти ментальне здоров'я як здатність особи жити автентично, знаходити смисл і діяти відповідально. У кризових обставинах війни саме ця парадигма виявляється ближчою до дійсності, коли психічна витривалість вимагає духовної сили, солідарності й відкритості до вищих цінностей. Зокрема, В. Франкл стверджував, що воля до сенсу у житті є ключовим чинником ментального здоров'я. На особистому досвіді перебування у концтаборі він довів: людина, яка має сенс життя, здатна витримати майже будь-які обставини. Психічна стійкість, за В. Франклом, – це відповідь на страждання через смисл, а не через уникнення болю. Вона має духовну природу, адже пов'язана із цінностями, вірою, відповідальністю, здатністю людини «реалізувати потенційний сенс свого життя» [17, с. 120] на основі «самотрансценденності» як самореалізації себе в іншому. В умовах національного спротиву сенс стає не абстракцією, а мобілізуючим чинником психіки: боротьба за рідних, за землю, за майбутнє, за свою національну ідентичність. Людина, яка бачить сенс у своєму житті, навіть у стражданні, зберігає внутрішню цілісність. Таким чином, ментальне здоров'я слід вважати екзистенційною чеснотою, що впливає зі свободи особистості. Така стійкість є не просто адаптацією, а внутрішнім зростанням, трансформацією через випробування. Людина не лишається тією самою – вона стає глибшою, автентичнішою, свідомішою.

Отже, у контексті переживання війни психічна стійкість – це екзистенційна здатність людини не втратити себе, бути присутньою у світі, навіть якщо він сповнений болю й хаосу. Це вже не симптоматична норма, а етико-онтологічна якість. Можна погодитись із думкою К. Ясперса про те, що криза відкриває можливість «граничного досвіду», розриваючи поверхнєве існування і спонукаючи до переосмислення себе [19, с. 217]. Для українського народу повномасштабна війна 2022 року стала саме такою кризою – точкою болю, де твориться нова національна ідентичність, а ментальна стійкість стає формою особистої мужності.

Феноменологічний підхід до осмислення ментального здоров'я дозволяє побачити в ньому якість перебування у світі. Здоров'я тут означає прозору, непомітну тілесність і душевну відкритість до життєвого світу. Психічні розлади у такому розумінні виявляються не лише симптомами, а розривами зв'язку зі світом, втратою життєвої інтеграції. Навпаки, ментально здорова людина – це та, що не відчуває себе об'єктом, а є життєвим суб'єктом, творцем значень. З феноменологічної перспективи ментальне здоров'я пов'язане з тілесним переживанням світу. У війні тіло стає полем бою не лише буквально, а й метафорично: це тіло, що тремтить, тіло, що молиться, тіло, що втрачає сон та апетит. Ментальне здоров'я тут – це здатність тілесно бути присутнім у світі, не втрачаючи відчуття до життя. Український воїн, волонтер, лікар – усі вони є втіленням філософії живої присутності в екстремальних умовах. Війна висвітлює межу між автоматичним і справжнім життям, змушуючи «переживати» його заново.

З філософської точки зору спротив є формою етичної автономії (І. Кант), втіленням волі до життя (А. Шопенгауер), проявом екзистенційного бунту (А. Камю). Національний спротив – це не лише збройна боротьба, але й світоглядна категорія. Це сукупність дій, переконань, символів та смислів, спрямованих на збереження національної ідентичності, незалежності та права на існування. Йдеться про спротив як практику свободи: буття, яке не піддається руйнівній дії зовнішнього насильства.

Українці, які чинять спротив, – як військові, так і цивільні, – реалізують не лише національне, а й метафізичне право на буття. У концепті національного спротиву ментальне здоров'я виступає не як індивідуальна характеристика, а як простір смислів, в якому народ утверджує свою цілісність, гідність, волю до буття. Саме тому ментальне здоров'я в умовах воєнного часу потребує осмислення як філософського феномену, що поєднує тілесність, дух, моральну автономію та колективну пам'ять. Поняття національного спротиву включає не лише збройну боротьбу, але і ментальний опір: відмову прийняти травму як поразку, здатність мислити вільно, говорити рідною мовою, зберігати гідність навіть у ситуаціях приниження. Моральна

суб'єктність – здатність діяти згідно з власним внутрішнім переконанням, навіть у разі загрози життю – є ключем до розуміння ментального здоров'я в умовах окупації чи терору. Кожен українець, який продовжує жити, працювати, боротися та любити, навіть під обстрілами, вже реалізує метафізичні аспекти спротиву.

Ментальне здоров'я людини формується не лише нейробіологічно, а й символічно: через мову, історію, образи культури. Національний спротив в Україні супроводжується активним переозначенням національної пам'яті, символіки, героїчного епосу. Звідси – повернення імен на вулицях, деколонізація освіти, піднесення української мови, нові культурні образи війни. Усе це створює психічний ландшафт спротиву, де кожен українець відчуває: я не сам, я – частина чогось більшого, свого народу, спільноти, суспільства. Відчуття єдності та співпричетності стає основою психічної стійкості. Пам'ять – не лише інструмент історії, але й психічний каркас культури. В українському контексті, з його травмами голодомору, репресій, депортацій, ментальне здоров'я є водночас спадком болю і здатністю нести цей біль достойно. Культурна пам'ять, мова, пісня, обряд, національна історія можуть бути розглянуті не лише як естетичні чи фольклорні явища, але і символічні джерела ментального здоров'я.

Після початку повномасштабної війни мільйони українців звернулися до культурного спадку як до способу утвердження себе. Слухання українських пісень, носіння вишиванок, вивчення історії перетворилися з атрибутів культурної пам'яті на інструменти психічної мобілізації. У цьому сенсі ментальне здоров'я – це не індивідуальна «психічна норма», а колективне самоствердження. Українськість у всьому світі стала символом психічної сили, здатності вистояти перед загрозою зникнення.

З іншого боку, наявність у самоідентифікації українців трансгенераційної травми актуалізує філософське питання: як зберігати себе, не розчиняючись у минулому? Українська культура надає відповідь через символічне: пісню, вишивку, літературу, героїчний наратив. Це не втеча від травми, а її перетворення – шляхом мистецтва, ритуалу, молитви – на джерело сили. Така естетика спротиву укріплює ментальне здоров'я через відчуття належності до чогось більшого – до спільного.

Ментальне здоров'я може також бути описане у термінах етики відповідальності та етики турботи. В контексті ідеї спротиву воно передбачає етичну залученість: кожен суб'єкт здатен відповідати за своє «Я», свої вчинки і вплив на спільноту. Людина, яка втрачає цю здатність, навіть маючи когнітивну «нормальність», може бути духовно «нездоровою». Тому психічна цілісність – це не просто рівновага, а моральна зорієнтованість у житті, спроможність діяти згідно з цінностями, навіть у кризових ситуаціях. Ментальне здоров'я також включає відкритість до зв'язків, здатність турбуватися, тобто бути в діалозі, а не в ізоляції. Значущим є також зв'язок між ментальним здоров'ям і солідарністю: соціальні зв'язки, підтримка, добровільна діяльність, культурна самоідентифікація – усе це формує середовище, в якому психіка отримує опору. Доречним також є використання поняття «психічної екосистеми», що постає моделлю світосприйняття людини, в якій ментальне здоров'я осмислюється через соціальні зв'язки, взаємопідтримку, емпатію та практики турботи. У філософському сенсі це солідарність як лікування, як відповідь на травму не ізоляцією, а спільною присутністю.

Одним із центральних понять у воєнному досвіді є психічна (ментальна) стійкість як здатність зберігати функціональність, розсудливість, емпатію та віру в себе й інших попри постійний вплив травмувальних чинників. Цю стійкість можна осмислити як практику відповідальності (П. Рікер): навіть у ситуаціях, де вибору немає, людина зберігає волю до морального вчинку [12, с. 96]. Психічна витривалість українського суспільства – це не лише адаптація, а форма творчого опору на засадах побудови нового сенсу у світі, де руйнується звичне.

Філософія сучасної війни показує, що руйнування старого завжди відкриває можливість народження нового. Це і трагедія, й онтологічний шанс. Людина, яку позбавили звичного, відкриває в собі глибини, про які не здогадувалася. Війна загострює сенси, робить явним те, що за мирного часу було прихованим. Для українського суспільства це означає, що ментальне здоров'я вже не буде поверненням до «довоєнної норми», а передбачатиме створення нової

ментальної реальності, в якій присутні й біль, і пам'ять, і гідність. Філософія має осмислювати цю трансформацію як процес перетворення психічної травми в джерело моральної сили – так, як це робили у попередні часи такі видатні мислителі як Г. Сковорода, В. Франкл, А. Камю.

Національний спротив, у свою чергу, є не лише політичною або військовою категорією. У філософському сенсі це – буттєвий простір, де народ підтверджує своє право на існування. Відповідно, ментальне здоров'я у цьому просторі стає виявом внутрішньої сили як здатності залишатися людиною попри обстріли, втрати, переселення, зраду чи страх. Нова філософія спротиву має утверджувати новий сенс стійкості: не як закритість до болю, а як прийняття болю без руйнування особистості. Це підтверджується практиками волонтерства, гумору на фронті, співу в бомбосховищах, вивішування прапора над руїнами – жемами, в яких ментальне здоров'я стає актом культури, а не біологічного виживання.

Висновки. Ментальне здоров'я громадян України в умовах повномасштабної війни – це багатовимірний феномен, що виходить за межі тлумачення у вузько-медичному контексті. Це етична позиція, екзистенційна практика, форма спротиву та свідчення буття нації, яка чинить опір не лише фізично, а й внутрішньо, світоглядно. Концепт національного спротиву дає ключ до розуміння цієї унікальної ментальної витривалості: вона вкорінена в культурі, пам'яті, свободі та здатності до самотрансценденції українського народу. Психологічна стійкість у такому тлумаченні виявляється формою практичного буття у світі в умовах кризи. Сьогодні філософія в Україні має завдання не лише аналізувати, а й співпереживати, бути частиною цієї боротьби за людську цілісність у найжорстокіших обставинах. Ментальне здоров'я в контексті національного спротиву не можна розглядати вузько – як об'єкт клінічної діагностики. Це питання про філософію буття народу, який опирається злу, розпаду й небуттю. Справжнє ментальне здоров'я полягає не в уникненні болю, а у здатності його осмислювати, трансформувати і долати у практиках гідності, збереження пам'яті народу, що бореться за своє існування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова В. І. Етнонаціональна саморегуляція українського суспільства: життя поза шаблонами (постмодерністський контекст символічного інтеракціонізму). *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2025. № 1. С. 4–10.
2. Арістотель. Нікомахова етика. Переклад Віктора Ставнюка. Київ: Аквілон-Плюс, 2002. 480 с.
3. Горінов П., Драпушко Р. Становлення національної ідентичності українців як основа національної безпеки української держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 26–30.
4. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Феномен мережових війн: до проблеми філософського осмислення. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2023. № 3 (50). С. 11–27.
5. Калашникова Л. В., Руденко Ю. Ю., Руденко С. А. Розуміння сутності ментального здоров'я в контексті комплексного підходу. *Наукові записки. Серія Психологія*. 2024. № 1. С. 74–81.
6. Кебуладзе В.І. «Lebenswelt» Гусерля і «Dasein» Гайдегера: проблеми перекладу. *Філософська думка*. 2015. № 5. С. 99–108.
7. К'єркегор С. Страх і трепет. Діалектична лірика. Переклад з німецької Марія Худа. Львів: Апріорі, 2025. 184 с.
8. Кривда Н. Війна і українська культура: місійність та мережевість у структурі горизонтальних зв'язків. *Філософська думка*. 2022. № 3. С. 125–131.
9. Пирожков С. І., Хамітов Н. В. Війна і мир в Україні: шляхи до реальної перемоги і розвитку. *Вісник НАН України*. 2022. № 9. С. 38–49.
10. Платон. Держава. Пер. з давньогрецького Дз. Ковалю. Київ: Основи, 2000. 355 с.
11. Презентовано Оперативну дорожню карту «Пріоритетні багатосекторні заходи із психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в Україні під час та після війни». URL: <https://surl.luh.gov.ua/pawsww> (дата звернення: 23.04.2025)
12. Рікер П. Інтелектуальна автобіографія. Любов і справедливість. Пер. із фр. Київ: Дух і літера, 2002. 114 с.

13. Скловський І., Аксьонова В., Урсол О. Дух українського націогенезу в контексті змін громадянського суспільства. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2022. № 2. С. 41–46.
14. Смолій В.А., Ясь О.В. Сучасна російсько-українська війна у світлі постколоніалізму. *Вісник НАН України*. 2022. № 6. С. 3–16.
15. Толстов І., Москвін Я. Етика в контексті миру та війни. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. 2023. № 69. С. 15–20.
16. Утюж І., Спиця Н. Ментальне здоров'я сучасного українського суспільства: соціально-філософський погляд на проблему. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2024. № 1(95). С. 140–152.
17. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. *Психолог у концтаборі*. Київ: КСД. 2022. 160 с.
18. Яремчук С., Дияк В., Тушко К. Проблеми формування української культурної ідентичності в умовах війни. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2023. № 26(1). С. 105–111.
19. Ясперс Карл. Психологія світоглядів. З нім. пер. О.Кислюк, Р.Осадчук. Київ: Юніверс, 2009. 464 с.

REFERENCES

1. Aksonova, V. I. (2025). Etnonatsionalna samorehuliatsiia ukrainskoho suspilstva: zhyttia poza shablonamy (postmodernistskyi kontekst symbolichnoho interaktsionizmu) [Ethnonational self-regulation of Ukrainian society: life beyond templates (postmodernist context of symbolic interactionism)]. *Perspektyvy. Sotsialno-politychnyi zhurnal*, (1), 4–10 [in Ukrainian].
2. Aristotel. (2002). *Nikomakhova etyka* [Nicomachean Ethics] (V. Stavniuk, Trans.). Kyiv: Akvilon-Pliuz [in Ukrainian].
3. Horinov, P., & Drapushko, R. (2022). Stanovlennia natsionalnoi identychnosti ukrainsiv yak osnova natsionalnoi bezpeky ukrainskoi derzhavy [Formation of Ukrainian national identity as the basis of national security of the Ukrainian state]. *Yurydychnyi Naukovyi Elektronnyi Zhurnal*, (10), 26–30 [in Ukrainian].
4. Danylian, O. H., & Dzioban, O. P. (2023). Fenomen merezhevykh viin: do problemy filosofskoho osmyslennia [The phenomenon of network wars: on the problem of philosophical understanding]. *Visnyk NYUU imeni Yaroslava Mudroho. Seriia: Filosofiia, Filosofiia Prava, Politolohiia, Sotsiolohiia*, (3)(50), 11–27 [in Ukrainian].
5. Kalashnykova, L. V., Rudenko, Yu. Yu., & Rudenko, S. A. (2024). Rozuminnia sutnosti mentalnoho zdorovia v konteksti kompleksnoho pidkhodu [Understanding the essence of mental health in the context of a comprehensive approach]. *Naukovi Zapysky. Seriia Psykholohiia*, (1), 74–81 [in Ukrainian].
6. Kebuladze, V. I. (2015). “Lebenswelt” Husserlia i “Dasein” Haidehera: problemy perekladu [Husserl’s “Lebenswelt” and Heidegger’s “Dasein”: problems of translation]. *Filosofska Dumka*, (5), 99–108 [in Ukrainian].
7. K’ierkeghor, S. (2025). *Strakh i trepet. Dialektychna liryka* [Fear and Trembling. Dialectical lyric] (M. Khuda, Trans.). Lviv: Apriori [in Ukrainian].
8. Kryvda, N. (2022). Viina i ukrainska kultura: misiunist ta merezhevist u strukturi horyzontalnykh zviazkiv [War and Ukrainian culture: mission and network in the structure of horizontal connections]. *Filosofska Dumka*, (3), 125–131 [in Ukrainian].
9. Pyrozhkov, S. I., & Khamitov, N. V. (2022). Viina i myr v Ukraini: shliakhy do realnoi peremohy i rozvytku [War and peace in Ukraine: paths to real victory and development]. *Visnyk NAN Ukrainy*, (9), 38–49 [in Ukrainian].
10. Platon. (2000). *Derzhava* [The Republic] (Dz. Koval, Trans.). Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
11. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025, April 23). *Prezentovano Operativnu dorozhniu kartu “Priorityetni bahatosekturni zakhody iz psykhinchoho zdorovia ta psykhosotsialnoi pidtrymky v Ukraini pid chas ta pislia viiny”* [An operational roadmap “Priority multisectoral actions on mental health and psychosocial support in Ukraine during and after the war” presented]. Retrieved from <https://surl.lu/pawsww> [in Ukrainian].
12. Ricoeur, P. (2002). *Intelektualna avtobiografiia. Liubov i spravedlyvist* [Intellectual autobiography. Love and justice] (Trans. from French). Kyiv: Dukh i Litera [in Ukrainian].
13. Sklovskiy, I., Aksonova, V., & Ursol, O. (2022). Dukh ukrainskoho natsiogenezy v konteksti zmin hromadianskoho suspilstva [The spirit of Ukrainian nation-building in the context of changes in civil society]. *Perspektyvy. Sotsialno-politychnyi zhurnal*, (2), 41–46 [in Ukrainian].

14. Smolii, V. A., & Yas, O. V. (2022). Suchasna rosiisko-ukrainska viina u svitli postkolonializmu [The modern Russian-Ukrainian war in the light of postcolonialism]. *Visnyk NAN Ukrainy*, (6), 3–16 [in Ukrainian].
15. Tolstov, I., & Moskvina, Ya. (2023). Etyka v konteksti myru ta viiny [Ethics in the context of peace and war]. *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Seriya "Filosofia. Filosofski perypetii"*, (69), 15–20 [in Ukrainian].
16. Utiuzh, I., & Spytsia, N. (2024). Mentalne zdorovia suchasnoho ukrainskoho suspilstva: sotsialno-filosofskyi pohliad na problemy [Mental health of modern Ukrainian society: socio-philosophical view on the problem]. *Visnyk ZhDU imeni Ivana Franka. Filosofski Nauky*, (1)(95), 140–152 [in Ukrainian].
17. Frankl, V. (2022). *Liudyna v poshukakh spravzhnogo sensu. Psykholoh u kontstabori* [Man's Search for Meaning. A psychologist in a concentration camp]. Kyiv: KSD [in Ukrainian].
18. Yaremchuk, S., Diak, V., & Tushko, K. (2023). Problemy formuvannia ukrainskoi kulturnoi identychnosti v umovakh viiny [Problems of forming Ukrainian cultural identity in wartime conditions]. *Naukovo-Teoretychnyi Almanakh Hrani*, (26)(1), 105–111 [in Ukrainian].
19. Jaspers, K. (2009). *Psykhologhiia svitohliadiv* [Psychology of worldviews] (O. Kisliuk & R. Osadchuk, Trans.). Kyiv: Yunivers [in Ukrainian].

Vysotska Olha Yevhenivna

Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Head of the Department of Philosophy
Dnipro Academy of Continuing Education
70, Volodymyr Antonovych str., Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1265-7582

THE PHENOMENON OF MENTAL HEALTH IN THE CONTEXT OF NATIONAL RESISTANCE

Relevance of the study. Since 2022, the war in Ukraine has confronted society with the challenge not only of preserving statehood but also of maintaining the integrity of the human spirit. At the center of this struggle lies the phenomenon of mental health, which under modern conditions requires rethinking from a philosophical perspective. Today, mental health is positioned within the coordinates of national resistance – not only as an individual psychological norm but as a system of moral, cultural, and existential resilience.

Purpose of the article. The aim of the article is to reveal the essence and key characteristics of the phenomenon of mental health in the context of national resistance, particularly under conditions of war and the existential threat to statehood.

Research methods used in the article include interdisciplinary synthesis, conceptualization, and comparative analysis of the concepts of “mental health” and “resistance” in the context of reinterpreting the experience of war. In describing the studied phenomena, the author draws upon the ideas of humanistic philosophy and psychology, existential philosophy, and phenomenology, which allows for the formation of a holistic understanding of mental health as a vital force of endurance and existential self-affirmation. Based on the phenomenological approach, mental health is examined through the prism of meaning-making and moral responsibility, as well as individual and collective existence in the world during wartime.

Results. Mental health is defined as a component of collective experience, existential survival, and identity. The article substantiates the necessity of viewing mental health not only as a psychological or medical trait but as a philosophical category with ontological, existential, ethical, and social dimensions. A conceptualization of mental health is proposed as the capacity for meaning-making, moral choice, and existential presence in the world. Mental health is interpreted as a key element of civil society's resilience in the context of full-scale war. Special attention is given to the concept of national resistance as a moral-existential phenomenon. The study explores the interconnections between mental health, collective memory, national identity, and the capacity for resistance. The author argues that psychological resilience is not merely a psychological capacity for adaptation but also an inner moral strength to be present in crisis, to create meaning, and to assume responsibility.

Key words: health, mental health, integrity, philosophy of resistance, meaning of life, values, identity, psychological resilience.